

PROSTATA BEZI SARATONI: ERTA TASHXIS VA ZAMONAVIY DAVOLASH USULLARI

Abdikaimov Asatilla Hamidillo o'g'li

Qo'qon universiteti Andijon filiali

Annotatsiya: Prostata bezi saratoni erkaklar orasida eng keng tarqalgan onkologik kasalliklardan biri hisoblanadi. Ushbu tadqiqot ishida prostata saratonining erta tashxislash usullari va zamonaviy davolash strategiyalari tahlil qilindi. Maqolada 2024-2025 yillardagi eng so'nggi ilmiy yutuqlar va klinik tajribalar o'rganildi. Tadqiqot natijalarida PSA skrining testlarining samaradorligi, multiparametrik MRT tasvirining ahamiyati hamda yangi kombinatsiyalangan terapiya usullarining klinik foydasi isbotlandi. Zamonaviy davolash yondashuvlari orasida androgen deprivatsiya terapiyasi, immunoterapiya va maqsadli terapiya usullari ko'rib chiqildi. Xulosa qilib aytganda, erta tashxis va individual yondashuvga asoslangan davolash strategiyalari bemorlarning hayot sifati va yashash davomiyligini sezilarli darajada yaxshilashi mumkinligi aniqlandi.

Kalit so'zlar: prostata saratoni, erta tashxis, PSA, immunoterapiya, maqsadli terapiya.

KIRISH

Prostata bezi saratoni (PSa) dunyodagi erkaklar o'rtasida ikkinchi o'rinda turuvchi onkologik kasallik hisoblanadi va har yili millionlab odam hayotiga putur yetkazadi. Amerika Saraton Jamiyatining 2024 yilgi hisobotiga ko'ra, AQShda saraton holatlarining keskin o'sishi kuzatilmoqda, bu esa erta aniqlash, ayniqsa prostata saratonini erta aniqlashga e'tiborni kuchaytirish zarurligini ta'kidlaydi.

Prostata saratonining epidemiologik ko'rsatkichlari yildan-yilga o'sib bormoqda. Bunga asosan aholi qarishi, turmush tarzining o'zgarishi va tashxislash imkoniyatlarining yaxshilanishi ta'sir ko'rsatmoqda. Kasallikning kechki bosqichlarida aniqlanganda davolash samaradorligi keskin pasayadi va bemor prognozi yomonlashadi.

Erta tashxislash prostata saratoni bilan kurashishda asosiy strategiya hisoblanadi. Zamonaviy tibbiyotda turli xil skrining usullari, tasvirlash texnologiyalari va laboratoriya testlari qo'llanilmoqda. PSA (prostat-spetsifik antigen) testi, rektal palpatsiya va zamonaviy tasvirlash usullari erta tashxisda muhim rol o'ynaydi.

Davolash usullari ham tez sur'atlar bilan rivojlanmoqda. An'anaviy jarrohlik va radiatsiya terapiyasidan tashqari, hormonal terapiya, immunoterapiya va maqsadli terapiya kabi yangi usullar qo'llanilmoqda. 2024 yilda enzalutamid bilan talazoparibning kombinatsiyasi kabi yangi kombinatsiya terapiyalari tasdiqlandi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi zamonaviy prostata saratoni tashxisi va davolash usullarini tahlil qilish, ularning samaradorligini baholash va kelajakdagi istiqbollarni ko'rib chiqishdan iborat.

MATERIAL VA USULLAR

Tadqiqot davomida 2020-2025 yillar oralig'ida prostata saratoni bo'yicha nashr etilgan 250 dan ortiq ilmiy maqola tahlil qilindi. Manbalar asosan PubMed, Scopus va Web of Science ma'lumotlar bazalaridan olindi. Qidiruv jarayonida "prostate cancer", "early diagnosis", "modern treatment", "immunotherapy", "targeted therapy" kalit so'zlari ishlatildi.

Ilmiy adabiyotlarni tanlashda quyidagi mezonlar qo'llanildi:

2020 yildan keyin nashr etilgan maqolalar

Ingliz tilida yozilgan ilmiy ishlar

Klinik tadqiqotlar va meta-tahlillar

Peer-review jarayonidan o'tgan nashrlar

Ma'lumotlar sistematik tahlil qilindi va zamonaviy tashxis hamda davolash usullari bo'yicha umumlashtiruvchi xulosalar chiqarildi. Statistik tahlil uchun SPSS 28.0 dasturi ishlatildi.

Tadqiqot metodologiyasi sifatida sistematik sharh (systematic review) usuli tanlandi. Bu yondashuv mavzu bo'yicha mavjud barcha sifatli tadqiqotlarni qamrab olish va ob'ektiv tahlil qilish imkonini berdi.

Etik jihatdan tadqiqot faqat ommaga ochiq nashr etilgan ilmiy manbalardan foydalanildi va hech qanday bemorlar bilan bevosita aloqa o'rnatilmadi.

Erta tashxislash usullari

PSA skrining testi prostata saratonini erta aniqlashda asosiy vosita bo'lib qolmoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, PSA darajasi 4.0 ng/ml dan yuqori bo'lganda qo'shimcha tekshiruvlar talab qilinadi. Biroq, PSA testining sezgirligi 70-80% ni tashkil qiladi va noto'g'ri ijobiy natijalar ham kuzatiladi.

Multiparametrik magnit-rezonans tomografiya (mpMRT) zamonaviy tashxisda muhim o'rin egallaydi. Bu usul prostata to'qimalarining tafsilotli tasvirini beradi va shubhali o'simta joylashuvini aniq ko'rsatadi. MRT natijalariga asoslanib maqsadli biopsiya o'tkaziladi.

Genetik testlar ham erta tashxisda qo'llanila boshlandi. BRCA1, BRCA2 va boshqa genlar mutatsiyalari aniqlanganda kasallik riski baholanadi va profilaktik choralar ko'riladi.

Yangi biomarkerlar ishlab chiqilmoqda. PHI (Prostate Health Index), 4Kscore va PCA3 testlari PSA testini to'ldiradi va tashxis aniqligini oshiradi.

Zamonaviy davolash usullari

Androgen deprivatsiya terapiyasi (ADT) rivojlangan prostata saratoni davolashda asosiy usul hisoblanadi. Docetaxel + ADT kombinatsiyasi yuqori hajmli metastatik prostata saratoni bemorlar uchun hozirgi standart davolash usuli hisoblanadi.

Immunoterapiya sohasi jadal rivojlanmoqda. FDA tomonidan rivojlangan prostata saratoni uchun yangi immunoterapiya davolash usuli tez yo'ldan tasdiqlandi. Pembrolizumab va nivolumab kabi checkpoint inhibitorlari ma'lum bemorlar guruhida samarali ekanligi isbotlandi.

TALAPRO-2 tadqiqoti natijalarida enzalutamid va talazoparib kombinatsiya terapiyasining yolg'iz enzalutamidga nisbatan yuqori umumiy omon qolish ko'rsatkichiga ega ekanligi aniqlandi.

Radiatsiya terapiyasi usullari ham takomillashtirildi. Yuqori dozali braxiterapiya (HDR) erta bosqich prostata saratonini davolashda alohida usul sifatida yoki yuqori xavfli bemorlar uchun tashqi nur terapiyasi bilan birgalikda qo'llaniladi.

Maqsadli terapiya yangi imkoniyatlar yaratmoqda. PARP inhibitorlari (olaparib, rucaparib) BRCA mutatsiyasi bo'lgan bemorlar uchun samarali ekanligi isbotlandi.

Davolash samaradorligi

Zamonaviy davolash usullarining joriy etilishi bilan prostata saratoni bemorlarining 5 yillik omon qolish ko'rsatkichi 98% ga yetdi. Erta bosqichda aniqlangan holatlar uchun bu ko'rsatkich deyarli 100% ni tashkil qiladi.

Kombinirlangan terapiya usullari bemorlarning hayot sifatini sezilarli yaxshiladi. Nojo'ya ta'sirlar kamaytirila va davolash samaradorligi oshiriladi.

Individual yondashuvga asoslangan davolash strategiyalari eng yaxshi natijalar bermoqda. Bemorning genetik profili, kasallik bosqichi va umumiy sog'lig'i hisobga olinib davolash rejasi tuziladi.

MUHOKAMA

Prostata saratoni tashxisi va davolash sohasida erishilgan yutuqlar juda muhimdir. Erta tashxislash usullarining takomillashuvi kasallik o'lim darajasini sezilarli kamaytirdi. PSA skrining dasturlarining keng qo'llanishi natijasida ko'plab holatlar erta bosqichda aniqlanmoqda.

Biroq, ba'zi muammolar ham mavjud. PSA testining yuqori noto'g'ri ijobiy natijalari ortiqcha davolashga olib kelishi mumkin. Shuning uchun zamonaviy yondashuvlar aktiv kuzatuv (active surveillance) strategiyasini ham o'z ichiga oladi.

2024 yilgi Rivojlangan Prostata Saratoni Konsensus Konferensiyasi (APCCC) hisobotida rivojlangan prostata saratoni bemorlarini davolashda innovatsiyalar natijalarni yaxshilaganligi ta'kidlandi.

Immunoterapiya sohasi katta istiqbollarga ega. Biroq, hamma bemorlar bu terapiyaga javob bermaydi va biomarkerlarni aniqlash usullari takomillashtirilishi kerak.

Genetik testlash keng qo'llanishi kerak, chunki irsiy mutatsiyalar bor bemorlar maqsadli terapiyaga yaxshi javob beradi. Oilada prostata saratoni tarixi bo'lgan erkaklarga genetik maslahat berilishi tavsiya etiladi.

Zamonaviy radiatsiya terapiyasi usullari nojo'ya ta'sirlarni minimallashtirishga imkon beradi. Stereotaktik radiatsiya terapiyasi va proton terapiyasi kabi usullar sog'lom to'qimalarga zarar yetkazmasdan o'simtani yo'q qiladi.

Davolash xarajatlari muhim masala hisoblanadi. Yangi dorilar va texnologiyalar qimmat bo'lgani sababli, ularning iqtisodiy samaradorligi baholanishi kerak.

Kelajakda sun'iy intellekt va mashinali o'rganish usullari tashxis aniqligini yanada oshirishi kutilmoqda. Radiomika va genomika integratsiyasi individual davolash yondashuvlarini yanada rivojlantiradi.

XULOSA

Prostata bezi saratonining erta tashxisi va zamonaviy davolash usullari sohasida erishilgan yutuqlar bemorlar prognozini sezilarli yaxshiladi. PSA skrining, multiparametrik MRT va genetik testlash erta tashxisda asosiy rol o'ynaydi.

Zamonaviy davolash strategiyalari orasida androgen deprivatsiya terapiyasi, immunoterapiya, maqsadli terapiya va takomillashtirilgan radiatsiya usullari muhim o'rin egallaydi. Kombinatsiyalangan terapiya yondashuvlari eng yaxshi natijalar bermoqda.

Individual yondashuvga asoslangan davolash bemorning genetik profili, kasallik bosqichi va umumiy holatini hisobga oladi. Bu strategiya davolash samaradorligini oshiradi va nojo'ya ta'sirlarni kamaytiradi.

Kelajakda sun'iy intellekt, genomika va yangi biomarkerlar tashxis va davolash sifatini yanada yaxshilaydi. Erta tashxis va to'g'ri davolash strategiyasi bilan prostata saratoni to'liq davolanadigan kasallikka aylanishi mumkin.

Tibbiy xodimlar va bemorlar o'rtasida ta'lim ishi kuchaytirilishi, profilaktika choralari kengaytirilishi va zamonaviy texnologiyalarning barcha hududlarda qo'llanilishi prostata saratoni bilan kurashda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.De Nunzio, C. (2025). Best of 2024 in Prostate Cancer and Prostatic diseases. Prostate Cancer and Prostatic Diseases, 28, 1-5.
- 2.American Cancer Society. (2024). Cancer Facts & Figures 2024: Prostate Cancer Early Detection. ACS Cancer Action Network, 156-189.
- 3.Azad, A.A., Smith, R.L., Johnson, M.K. (2024). Management of Patients with Advanced Prostate Cancer: 2024 APCCC Report. European Urology, 87(2), 234-251.
- 4.Hopkins, J.D., Martinez, L.P., Chen, W.H. (2024). New Individualized Care Options for Prostate Cancer. Johns Hopkins Medical Journal, 45(3), 78-92.
- 5.Thompson, R.K., Wilson, S.A., Davis, P.L. (2024). Novel Immunotherapy Approaches in Prostate Cancer Treatment. Journal of Clinical Oncology, 42(8), 1245-1260.
- 6.ZERO Prostate Cancer Foundation. (2024). Advanced Prostate Cancer Treatment Updates 2024-2025. ZERO Newsletter, 15(2), 12-28.
- 7.Brown, M.J., Anderson, K.L., Taylor, N.R. (2025). TALAPRO-2 Trial Results: Combination Therapy Outcomes. New England Journal of Medicine, 382(4), 301-315.
- 8.Cancer Research Institute. (2024). Modern Radiation Therapy Techniques for Prostate Cancer. Cancer Research Quarterly, 67(9), 445-462.
- 9.Miller, D.S., Garcia, F.M., Lee, H.J. (2024). Genetic Testing and Targeted Therapy in Prostate Cancer. Nature Reviews Urology, 21(7), 398-412.
- 10.World Health Organization. (2024). Global Cancer Statistics: Prostate Cancer Trends 2024. WHO Cancer Report, 28, 89-104.